

I. Úvod

autor: N. Rozehnalová

Obsah: *I.1. Několik slov na úvod – I.2. Ohlédnutí zpět – I.3. Liberalizace světového obchodu v. ochranářství – I.4. Strukturální pohled na mezinárodní obchodní vztahy – I.5. Vymezení řešených problémů*

I.1. Několik slov na úvod

Předložená publikace je věnována právní regulaci vnějších obchodních vztahů ES. Analyzuje pravomoci orgánů ES v této oblasti, přibližuje jednotlivé nástroje obchodní politiky a obsah nařízení či směrnic, konfrontuje jejich obsah případně i s rozhodovací praxí. Tuto problematiku se autoři pokusili začlenit do rámce celosvětové regulace, zejména potom regulace institucionální (mysleno vzniklé a realizované v rámci GATT/WTO) a snaží se čtenáři přiblížit ono složité schéma interakce mezinárodní (dané především institucionálním rámcem GATT/WTO) a regionální (představované regulací ES).

Práce je směřována do oblasti obchodu se zbožím, kde univerzální regulace, ovlivňující vnější obchodní vztahy členských států či integračních skupení, dospěla nejdále. Vzhledem k úzkému propojení této problematiky na ochranu práv z duševního vlastnictví je věnována pozornost i některým aspektům této problematiky. Prvotním záměrem je vyjasnění právní regulace v rámci ES, která je vymezena rámcem mezinárodních závazků této ekonomické integrace. Jde o práci současnou, s možným přesahem do budoucnosti a možných budoucích regulací souvisejících zejména s s jednáními v rámci agendy Doha.

III. Světová obchodní organizace (WTO)

autor: N. Rozehnalová

Obsah: III.1. GATT v. WTO – III.2. WTO – struktura dohod a jejich vzájemné vztahy – III.3. Všeobecná dohoda o obchodu a clech 1994

III.1. GATT v. WTO

Myšlenka vzniku celosvětové obchodní organizace institucionálně zaštiťující sjednané obchodní smlouvy se znovu začíná objevovat od 60. let minulého století. Zejména úspěchy dosažené v rámci Tokijského kola⁴³ promítající se do sjednání řady dohod a vázanost těmito smlouvami pouze pro ty státy, které dohody akceptovaly, podmínila vedení diskuse v rámci Uruguayského kola. U jednajících došlo ke krystalizaci názoru, že pokud bude dosaženo dalších smluvních pokroků, bude nutné řešit i lepší institucionální zajištění smluv a řešení sporů. Úvodní jednání tohoto kola byla věnována zlepšení systému fungování GATT (tzv. FOGS).⁴⁴

Jaké nedostatky byly vytýkány GATT 1947 a tudíž, jaké nedostatky měla nová instituce odstranit? Uváděny jsou:

- a) neexistence mezinárodní smlouvy (charty) nadělující GATT právní způsobilost a stanovící procesní pravidla a organizační strukturu,

⁴³ Tokijské kolo (1973–1979, účast zástupců 102 zemí) nejenom pokračovalo v projednávání problematiky snižování celních tarifů, ale zabývalo se netarifními překážkami. Pokrok v jednáních byl zakotven do samostatných dohod, neboť státy považovaly za vhodnější nedoplňovat GATT, ale změny zakotvit do navazujících dokumentů (codes). Jejich základním problémem bylo to, že nebylo povinností států stát se smluvními stranami těchto dohod. Navíc nebyl zřetelný ani vztah mezi GATT a dohodami. Změna režimu těchto dohod byla významnou změnou.

⁴⁴ FOGS – Functioning of the GATT System.

- b) skutečnost, že GATT byla zamýšlena jako provizorní norma,
- c) skutečnost, že Protokol o provizorní aplikaci obsahoval ustanovení umožňující smluvním stranám udržovat legislativu, která byla platná v době jejich přístupu a byla nekonzistentní se závazky GATT,
- d) vágnost, dvojznačnost a nejasnosti týkající se pravomocí GATT, rozhodovacích pravomocí a právního statusu.⁴⁵

Od počátku sílil názor, že by GATT měla být přebudována do nové instituce, jejíž členové by byli povinni přijmout všechny dohody (požadavek „all-or-nothing“). V návrhu závěrečného aktu Uruguayského kola se objevil návrh založení nové mnohostranné obchodní organizace (Multilateral Trade Organization). V následných dokumentech došlo ke změně názvu na Světová obchodní organizace.

Uruguayské kolo představuje poprvé v historii jednání o regulaci mezinárodního jednání, které mělo universální, globální zásah.

Jaké základní rozdíly existují mezi GATT 1947 a WTO?

Nesporně základní rozdíl spočíval v institucionálním uspořádání. GATT 1947 nikdy nebyla institucí. I když měla určité orgány, které v praxi zajišťovaly fungování smlouvy. Naopak WTO byla od počátku zamýšlena jako mezinárodní organizace. Z toho samozřejmě vyplývá, že GATT 1947 měla smluvní státy, WTO má členské státy.

Z hlediska dopadu na regulaci obchodu existují rovněž významné rozdíly. GATT 1947 se zabývala obchodem se zbožím. WTO pokrývá i obchod se službami a právy duševního vlastnictví.

I když oba systémy předpokládaly existenci mechanismu řešení sporů, je systém uvedený ve WTO považován za efektivnější.⁴⁶ Jeho hlavní výhoda je viděna v určitém automatismu postupu v řízení. Prameny pravidelně uvádějí, že systém WTO dalece přesahuje systém GATT 1947⁴⁷, příp. systémy řešení sporů v rámci jiných mezinárodních organizací. Je ovšem skutečností,

⁴⁵ Matsushita, M., Schoenbaum, T.J., Mavroidis, P.C., *The World Trade Organization, Law, Practice, and Policy*, Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 3.

⁴⁶ Petersmann, E., U., *International Trade Law and the GATT/WTO Dispute Settlement System*, The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1999. Tento sborník studií obsahuje detailní analýzu jak systému řešení sporů GATT 1947, tak systému WTO. Průběžně z jednotlivých článků budeme čerpat.

⁴⁷ GATT 1947 měl dvě ustanovení o řešení sporů – článek XXII týkající se konzultací a článek XXIII týkající se postupu vyústujícímu v suspenzi závazků a koncesí dle dohody.

že tento systém je výsledkem vývoje nejprve v rámci bilaterálních vztahů, poté vývoje a sbírání zkušeností v rámci GATT 1947.

Rozdíly byly dány samozřejmě i v cílech, což již ovšem vyplývalo z charakteru (organizace v. smlouva) a rozsahu činnosti (obchod se zbožím v. obchod se zbožím, službami a právy duševního vlastnictví).

Cílem WTO je v souladu s článkem III Dohody:

- a) provádět správu a působení Dohody, mnohostranných dohod a sloužit jako rámec pro provádění a správu vícestranných dohod,
- b) být místem pro současná a budoucí jednání mezi členy týkající se jejich mnohostranných obchodních vztahů,
- c) provádět správu Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů,
- d) provádět správu Mechanismu přezkoumávání obchodní politiky,
- e) tam, kde je to vhodné, spolupracovat s Mezinárodním měnovým fondem a Mezinárodní bankou pro obnovu a dalšími světovými institucemi.

Vzhledem ke skutečnosti, že se budeme na řadě míst zabývat i zněním dokumentů ve světle názorů či judikátů WTO, je vhodné nastínit alespoň v základním rozměru způsob řešení sporů v rámci systému WTO.

Základní mechanismus řešení sporů je obsažen v Příloze č. 2 – Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů (dále jen Ujednání). Systém řešení sporů dopadá na vztahy mezi státy – členy WTO. Podnikatelé či jejich svazy nejsou oprávněni účastnit se řízení, resp. do něj jinak zasahovat. Na vnitrostátní úrovni si státy mohou přijmout úpravu umožňující podnikatelům (jako osobám v první řadě postižených jednáním druhého státu) vznést podněty a zavázat stát k jednání.⁴⁸

Rozsah aplikace je uveden v článku 1 Ujednání. Zde je vhodné připomenout, že systém WTO překonal problémy dané se systémem GATT i zde. Po Tokijském kole existovaly v jednotlivých dohodách (Codes) ustanovení o řešení sporů. Změna tak sledovala nejenom otázku závaznosti všech mnohostranných obchodních dohod, ale také sladění systému řešení spo-

⁴⁸ V rámci ES jde například o nařízení Rady (ES) č. 3286/1994, stanovující postupy Společenství v oblasti společné obchodní politiky s cílem zajištění uplatnění práv Společenství dle pravidel mezinárodního obchodu, zejména těch, které byly vytvořeny pod záštitou Světové obchodní organizace.